

Motion till riksdagen

1989/90:Bo526

av Siw Persson m.fl. (fp)

Hälsorisker i inomhusmiljön

Svensken uppehåller sig i genomsnitt ca 65 % av sin livstid i sin bostad. Ca 85 % av tiden tillbringar vi inomhus, 5 % på resa och 10 % utomhus. Därför finns det starka skäl att ägna inomhusmiljön större uppmärksamhet. Livskvaliteten inomhus måste förbättras. Människor skall inte behöva känna obehag eller bli sjuka av sina bostäder.

Under det senaste decenniet har intresset för de byggnadshygieniska frågorna ökat efter att länge ha legat i dvala. Orsaken är de hälsoproblem som uppkommit av det s.k. sjuka-hus-problemet. Den snabba utvecklingen på byggnads- och inredningsmaterialsiden liksom felaktigt genomförda energihushållningsåtgärder anses ofta vara orsaken till de uppkomna problemen.

Dessa problem är inte specifikt svenska. Enligt WHO:s uppskattningar är närmare 30 % av alla nybyggda eller ombyggda hus sjuka.

1. Hälsoproblem i sjuka hus

Den hygieniska standarden i våra byggnader har under 1900-talet höjts i betydande grad. Sådana hälsoproblem som tidigare orsakades av drag, fukt, kyla och bristfälliga sanitära förhållanden har i dag försvunnit. Men nya hälso- och miljöproblem har följt med förändrad teknik. Våra utökade kunskaper om hälsorisker och en allmän uppmärksamhet på sjukdomssymptom som har samband med inomhusmiljön har vidgat kretsen av hälsoproblem.

En fysisk miljöfaktor kan ensam orsaka hälso- eller komfortproblem. Ofta samverkar dock olika fysiska faktorer. Vi måste också komma ihåg att psykiska och sociala faktorer kan sätta ner allmäntillståndet och motståndskraften och därmed medverka till att hälso- och komfortproblem, som hänger samman med fysiska faktorer, utlöses eller förstärks.

Hälsoproblem som kan tänkas vara orsakade av samverkan mellan fysiska faktorer är de symptom som uppstår i överfrekvens i sjuka hus. Irritationer i ögonen är en typ av symptom som förekommer. Vi vet att ögats slemhinna kan reagera på gasformiga ämnen, t.ex. formaldehyd, men även på mekaniskt retande partiklar, värmestrålning och olämpliga ljusförhållanden, t.ex. på grund av kontrastbländning.

Men det kan också vara så att ögonirritationen kan bero på effekten av ett stort antal luftföroreningar, som var för sig förekommer i så låga halter att de ensamma inte orsakar problem, men som tillsammans kan ge hälsoeffekter.

Kemiska ämnen som kan orsaka problem i inomhusmiljön finns bl.a. i luftföroreningar i form av partiklar, vätskedroppar (aerosoler) och gaser, i dricksvatten i form av partiklar och lösta ämnen och i byggprodukter.

Till gruppen biologiska faktorer räknas mikroorganismer såsom bakterier, virus, svampar och alger men också vissa högre djur, främst kvalster. De biologiska faktorer som man vet kan ge hälso- och komfortproblem i byggnader är:

- mögelsvampar, som som kan ge upphov till infektioner (mykoser), förgiftningar, allergier, hyperreaktivitet samt obehaglig lukt,
- svampar av släktet *Aspergillus*, som kan orsaka olika sjukdomar, svåra förgiftningar och allergier,
- legionellabakterier, som kan orsaka lunginflammation,
- alger, en grupp sporbildande växter, som vanligen växer i vatten och som kan orsaka olika typer av allergiska reaktioner,
- damm kvalster, olika mikroskopiska leddjur, som lever i husdamm och som kan orsaka allergiska besvär.

Till de fysikaliska miljöfaktorerna räknas bl.a. termiskt klimat, belysning, vibrationer, joniserande strålning, elektromagnetiska fält och lätta luftjoner. Hit räknas också ljud/buller som behandlas i särskild kommittémotion från folkpartiet.

Det som kan upplevas som problem på grund av det termiska inomhusklimatet är – förutom allmänt obehag – torrhet i näsa och mun och sänkt fysisk och mental prestationsförmåga och detta kan uppkomma både vid kyla och hög värme.

Materialbetingade hälsobesvär i inomhusmiljön kan uppkomma vid hudkontakt, men flertalet orsakas av gaser och partiklar som avges från byggmaterial till inomhusluften och dricksvattnet. Organiska material som trä och vissa plaster kan ge näring till mögelsvampar och andra organismer som avger ämnen som orsakar hälsobesvär.

2. Byggmaterial och byggnadsprocess

Inom byggsektorn används en mycket stor mängd byggnadsmaterial och produkter av olika kvalitet. I Svensk Byggtjänsts byggvaruregister finns det ca 45 000 varor förtecknade. Ser vi på antalet helt nya varor per år torde det röra sig om 2 000–3 000. Varorna kan vara allt från nyckelfärdiga hus, vägg-element, fläktar, balkar och rör ned till målarfärg, träskyddsmedel och spik.

Från många håll vill man införa en obligatorisk kontroll av alla byggvaror på samma sätt som för närvarande föreskrivs för läkemedel, livsmedel och bekämpningsmedel. Nackdelen med obligatorisk byggvarukontroll är att den kräver omfattande kontrollinsatser och ändå inte ger tillräckliga garantier mot hälsorisker i inomhusmiljön genom den stora kunskapsbristen.

Med de kunskaper som vi trots allt har i dag kan vi begränsa de materialanknutna hälsoriskerna genom att ägna dem större uppmärksamhet vid tillverkningen samt genom att byggherrar, projektörer, arkitekter och byggare under byggskedet är mer uppmärksamma samtidigt som fastighetsägarna blir mer observanta på problemen.

Folkpartiet har i tidigare sammanhang framfört krav om stöd till bygg-

forskning och bättre förmedling av kunskaper till aktörerna på byggmarknaden. Vi vill också peka på behovet av bättre produktinformation och betydelsen av samordnade åtgärder under byggprocessen. Inte minst måste kraven ökas på den som upplåter mark, så att den som bygger är medveten om mark- och fuktighetsförhållanden.

Riksdagen beslutade under hösten 1989, till följd av bl.a. en folkpartimotion, om utökade ramar till byggforskning. Vi konstaterar att regeringen, med hänvisning till den kommande forskningspropositionen, inte lägger något förslag om detta i budgetpropositionen. Vi konstaterar också att bostadsdepartementets arbetsgrupp för frågor om sjuka hus lämnat en första delrapport med förslag som åtminstone delvis sammanfaller med folkpartiets ståndpunkter. I en senare rapport avser gruppen föreslå ändringar i lagstiftningen och regeringen har aviserat en proposition under våren.

Eftersom vi väntar på olika förslag från regeringen ser vi nu ingen anledning att upprepa alla tidigare ställda yrkanden om sjuka-hus-problemen. Folkpartiets ståndpunkt i dessa frågor kvarstår och här vill vi komplettera dem med ett förslag om förbättrade hälsoskyddsföreskrifter.

De allmänna föreskrifterna om hälsoskydd och god hygien i hälsoskydds- och byggreglerna kan tillämpas när hälsorisker orsakade av material ska förebyggas eller undanröjas. Men eftersom det saknas utförligare kunskaper har endast ett fåtal detaljregler kunnat ges. Specificerade gränsvärden och restriktioner finns i huvudsak endast för formaldehyd, radioaktiva material, asbest, material i vatteninstallationer och fuktiga träprodukter. Det är inte heller klart hur samspelet mellan hälsoskydds-, bygg- och kemikaliekontrollreglerna ska fungera i praktiken.

Beträffande hälsoskyddsföreskrifterna föreslår vi att socialstyrelsens förordning om sanitär olägenhet bör kompletteras så att alla typer av mögel tas upp. I dag räknas endast synligt eller luktande mögel som olägenhet, men vissa mögelsorter (t.ex. *Aspergillus*) är luktfria. Det försvarar att hus döms ut så att ersättnings- och saneringsfrågor snabbt kan klaras av. Det skapar också problem för enskilda och rättsväsendet. Stora resurser satsas på tidsödande processer och svaga grupper har svårt att hävda sin rätt. Klara riktlinjer skulle dessutom underlätta hälsovårdsinspektörernas arbete.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av socialstyrelsens förordning om sanitär olägenhet.

Stockholm den 25 januari 1990

Siw Persson (fp)

Erling Bager (fp)

Ingrid Hasselström Nyvall (fp)

Leif Olsson (fp)

Karl-Göran Björnsmark (fp)